

BEOGRADSKI CENTAR ZA LJUDSKA PRAVA

ZABRANA DISKRIMINACIJE I ZAŠTITA MANJINA

BEOGRAD 2009

Izdavanje ove publikacije omogućio je Institut za održive zajednice (ISC), uz podršku američkog naroda kroz donaciju USAID-a br. 169-A-0006-00104-00. Mišljenja izneta u ovoj publikaciji su izneta od strane autora i nužno ne odlikavaju mišljenje ISC-a, USAID-a ili Američke vlade.

Beogradski centar za ljudska prava je tokom 2008. godine sprovodio monitoring rada državnih organa u četiri oblasti: organizovani kriminal, ratni zločini, zabrana diskriminacije i nasilja u porodici. Istraživački rad obavlja se u okviru projekta „Monitoring i izveštavanje o aktivnostima pravnih institucija u Srbiji u oblastima organizovanog kriminala, ratnih zločina, diskriminacije i nasilja u porodici“. Projekat su podržali Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID)¹ i Institut za održive zajednice (Institute for Sustainable Communities).²

1. Opšte –

Uspostavljanjem i jačenjem institucija za zaštitu ljudskih prava od Srbija polako gradi sistem koji će se uspešno boriti protiv diskriminacije u društvu. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i zaštitnici građana garancija su postojanja političke volje i opredeljenja zemlje za suočavanje sa svim negativnim pojavama u društvu koje imaju za cilj širenje mržnje i netrpeljivosti. Međutim, još uvek nedostaju efikasni pravni propisi neophodni za sprečavanje i zaštitu od diskriminacije a u praksi ne jenjavaju slučajevi kršenja ljudskih prava na osnovu nekog ličnog svojstva građana.

2. Neonacizam, uspon i zabrana –

Zadnjih godina u Srbiji jačaju ideologije i pokreti potpuno suprotni istoriji zemlje ali i građanskom opredeljenju za demokratiju i zaštitu ljudskih prava. Verovatno kao sa posledicom dugih i teških godina življenja u ksenofobnom društvu i besomučne potrage za jakim nacionalnim bićem, suočavamo se sa nizom fašističkih incidenata na koje vlasti u zemlji mlako reaguju. Navodno, ideologija mržnje nikada nije mogla da nađe većinsko uporište u ovom društvu, ali incidenti koji su se deševali tokom prošlih i u ovoj godini zabrinjavaju i neophodna je jasna i oštra reakcija državnih organa kako bi se suzbili.

U krhkim demokratijama, kao što je situacija u Srbiji, ekspanzija neonacističkih pokreta je usko vezana za zloupotrebu slobode okupljanja i slobode izražavanja. Proglašenje nezavisnosti Kosova uticalo je na pojačano izražavanje mržnje prema

¹ <http://www.usaid.gov/>

² <http://www.iscvt.org/>

Albancima u Srbiji. U Somboru je došlo do bojkota pekara čiji su vlasnici albanske nacionalnosti. Naime, grupa ljudi je ispred pekare čiji su vlasnici albanske nacionalnosti delila letke kojima je pozivala građane da ne kupuju u toj pekari. Istovremeno su besplatno delili hleb i druge proizvode. Time su povredili i pravo na ravnopravnost svih građana Srbije i slobodu privređivanja koje su predviđene kao ustavne kategorije. Ovakvo delovanje slično je akcijama koje su vlasti nacističke Nemačke sprovodile protiv objekata čiji su vlasnici Jevreji. Hapšenje Radovana Karadžića, jednog od najtraženijih haških begunaca, pokazalo je veoma intenzivnu saradnju neonacističkih pokreta sa optuženima za najflagrantnije kršenje međunarodnog humanitarnog prava. U neredima koji su se zbili u Beogradu posle hapšenja, uočeno je prisustvo odranije poznatih desničarskih pokreta. Najistaknutija je bila klerofašistička organizacija „Obraz“ ali i „Nacionalni stroj“, „Familija srbskih navijača“ i druge organizacije. Pored toga što se manji skupovi neonacista održavali tokom godine, o čemu smo izveštavali, u oktobru 2008. godine u centru Beograda, u organizaciji „Nacionalnog stroja“ i drugih profašističkih udruženja, održan je veliki skup neonacista, uprkos policijskoj zabrani i okupljanju građana na protestu protiv promovisanja fašizma. Nakon događaja koga su pratili sporadični sukobi na ulicama i policijska hapšenja, Ministarstvo pravde je podnelo je 14. oktobra inicijativu za zabranu rada Nacionalnog stroja koju je prihvatilo srpsko tužilaštvo i uputilo predlog Ustavnom sudu da zabrani rad ove organizacije zbog izazivanja rasne i nacionalne mržnje. Na osnovu izveštaja policije koja je ovu organizaciju ocenila kao „pronacističku“ i nepravosnažne presude Okružnog suda u Novom Sadu za izazivanje rasne i verske mržnje i netrpeljivosti, kao i imajući u vidu odredbe statuta, programa i proglasa „Nacionalnog stroja“ tužilaštvo smatra da su ispunjeni uslovi za zabranu rada. Prema članu 55. stav 4. Ustava, Ustavni sud može zabraniti rad udruženja čije je delovanje usmereno na nasilno rušenje ustavnog poretka, kršenje zajemčenih ljudskih i manjinskih prava ili na izazivanje rasne, nacionalne i verske mržnje, ali se ovo odnosi na organizacije koje su zvanično registrovane. Kako „Nacionalni stroj“ nije formalno registrovana organizacija, Ustavni sud joj može zabraniti delovanje samo naređenjem da joj se uskrati internet sajt, onemogućiti rasturanje propagandnog materijala, spreči okupljanje i širenje nacionalne i rasne mržnje.

Ustavni sud Srbije će odlučivati o predlogu republičkog javnog tužioca da se zabrani delovanje Nacionalnog stroja, nakon što sudija izvestilac u prethodnom postupku utvrdi sve relevantne činjenice u tom predmetu. Sudija izvestilac će, pošto utvrdi postojanje procesnih pretpostavki i pribavi dodatnu dokumentaciju i sve ostalo što je neophodno za odlučivanje, obavestiti sud nakon čega će biti nastavljen dalji postupak.

Činjenica da je država prvi put adekvatno reagovala na ekspanziju neonacizma svakako ohrabruje. Mora se napomenuti sinhronizovana akcija više ministarstava kako bi se stalo na put neonacistima. Najpre je Ministarstvo unutrašnjih poslova zabranilo skup neonacista, potom je usledila inicijativa Ministarstva pravde za zabranu rada Nacionalnog stroja, potom je tu inicijativu prihvatio Javni tužilac i pokrenuo postupak pred Ustavnim sudom. Poslednja u nizu mera je najavljivanje formiranja zajedničke radne grupe Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu. Njen zadatak će biti izrada predloga zakona kojim će se zabraniti isticanje nacističkih simbola i obeležja. Ipak, treba napomenuti i činjenicu da je problem neonacizma prisutan u srpskom društvu već niz godina a da je reakcija državnih organa

usledila tek po promeni političkih stranaka na vlasti što svakako nije dobar pokazatelj spremnosti državnih institucija sa se suoče sa ovim problemom.

3. Zaštita prava manjina –

Srbija je 2002. godine, još pre pristupanja Savetu Evrope, ratifikovala Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina. Njom je preuzela čitav niz obaveza u cilju poboljšanja položaja nacionalnih manjina koje žive na njenoj teritoriji. U skladu sa tim obavezama je i donela Zakon o zaštiti nacionalnih manjina. Međutim, konvencija i zakon su programskog karaktera i ne nameću jasne i precizne obaveze, tako da se u zakonskoj zaštiti još uvek ne nalazi nivo koji Savet Evrope zahteva od svojih članica. Tako je krajem 2008. godine Parlamentarna skupština Saveta Evrope donela Rezoluciju o položaju nacionalnih manjina. Uz konstataciju da je Srbija dosta učinila na planu zaštite nacionalnih manjina, ukazuje se i na brojne nedostatke koju ima naša pravna regulativa u ovoj oblasti. Pre svega je ponovljeno da Srbija još uvek nema Zakon o zabrani diskriminacije i poziva se da ga u najskorijem roku usvoji uzimajući u obzir i preporuke Venecijanske komisije. Državni organi Srbije se podsećaju na obaveze koje imaju po Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina. Izvesna poboljšanja su predviđena zakonima o lokalnoj samoupravi u odredbama koje regulišu život u multietničkim opštinama. Počeli su da rade i Saveti nacionalnih manjina koji su zamišljeni kao savetodavni organi Vlade. Saveti nacionalnih manjina se pominju i u Ustavu Republike Srbije, ali se predviđa da će se izbor članova saveta i nadležnost tog tela regulisati zakonom. Zakon o zaštiti nacionalnih manjina je predvideo samo da se prvi saziv saveta nacionalnih manjina bira na skupštini elektora a da će postupak daljih izbora saveta biti regulisan posebnim zakonom. Zakon nije donet ni do kraja 2008. godine ali treba napomenuti da je u međuvremenu Ministarstvo za ljudska i manjinska prava osnovalo radnu grupu za izradu nacarta ovog zakona. Rezolucija iznosi niz preporuka u cilju poboljšanja položaja nacionalnih manjina. Odredbe koje garantuju pravo na osnivanje lokalnih Radio i TV stanica koje bi emitovale program na jezicima nacionalnih manjina nisu dovoljno jasne. Naime, Ustav i zakoni o lokalnoj samoupravi predviđaju to pravo ali sa druge strane Zakon o radiodifuziji koji reguliše pitanje dodele radio i TV frekvencija ne pominje postupak za osnivanje ovih tela. Može se pomenuti i problem dvojezičnih natpisa. Iako bi pitanje dvojezičnosti moglo da se reši uz izdvajanje veoma skromnih sredstava iz budžeta, do toga još uvek nije došlo. Rezolucija naglašava regionalni disparitet u pogledu zaštite prava nacionalnih manjina. U Vojvodini se beleži značajan napredak u pogledu zaštite prava nacionalnih manjina i njihovog uključivanja u javni život dok je znatno lošija situacija u Centralnoj Srbiji. Kao primer se navodi različit tretman rumunske nacionalne manjine u Vojvodini i Centralnoj Srbiji a pominje se i problem vlaške nacionalne manjine. Predlažu se i mere koje država treba da sprovede da bi se poboljšao položaj rumunske i vlaške nacionalne manjine u Istočnoj Srbiji.

Srbija bi u pogledu zaštite nacionalnih manjina morala da ispuni preuzete obaveze, donese Zakon o zabrani diskriminacije i druge zakone koji bi se odnosili na prava nacionalnih manjina a što je još važnije, mora de stara o adekvatnoj primeni ovih propisa.

Mora se napomenuti i da su neke od preporuka koje su navedene u Predlogu rezolucije u međuvremenu spontano uvažene. Tako je na primer Zakonom o ministarstvima formirano (ponovo uspostavljeno) Ministarstvo za ljudska i manjinska prava a izabran je i Zamenik zaštitnika građana koji će se baviti pravima nacionalnih manjina.

4. Govor mržnje -

Govor mržnje u javnosti nije izostao ni ove godine. Najčešće smo ga čuli sa govornice Narodne skupštine kao neizostavnu koreografiju članova pojedinih stranaka. Čelnici Srpske radikalne stranke nastavili su da u svom prepoznatljivom maniru vređaju, omalovažavaju i pozivaju na linč političke neistomišljenike i najviše državne predstavnike. Retorika je itekako svojstvena ovoj političkoj stranci i prisutna je u istupima članova ove stranke još od devedesetih godina. U ovoj situaciji ovakve izjave mogu naročito da budu opasne a posebno ako uzmemo u obzir i brojne anonimne pretnje koje stižu na adrese državnih funkcionera. Nažalost, ovakvo ponašanje najčešće ostaje nekažnjeno. Zbog imuniteta od krivičnog gonjenja (narodni poslanici), tužiocima se retko odlučuju da iniciraju bilo kakav krivični postupak iako imaju za to zakonski osnov. Sloboda izražavanja ima svoje granice. Izjave političara su zbog odjeka koji mogu da imaju na javno mnjenje itekako podložne kontroli.

Pored toga govora mržnje bilo je i u medijima ali i u istupima građana, bilo da su to bili organizovani skupovi neonacista, protesti zbog hapšenja Radovana Karadžića ili istupi pojedinaca, poput homofobije i pisanja grafita u Novom Sadu.

5. Položaj seksualnih manjina -

Pitanje statusa pripadnika seksualnih manjina u Srbiji je dugo bilo „tabu“ tema. Iako, se širom sveta obeležava 27. jun kao dan u kojem homoseksualci u svetu pokušavaju da nizom manifestacija ukažu društvu na njihovo postojanje u Srbiji je od prvog pokušaja organizovanja „gej parade“ je prošlo 7 godina. Tada su učesnici fizički napadnuti a da pripadnici policije ništa nisu učinili da bi sprečili nasilje. I ove godine nekoliko učesnika i učesnica Beogradskog Queer Festivala bili su fizički napadnuti od strane pripadnika klerofašističke organizacije „Obraz“, 19. septembra 2008. godine, u toku trajanja Festivala. Policija je na licu mesta uhapsila i privela dvojicu napadača protiv kojih je podigla krivične prijave za krivična dela nasilničko ponašanje iz člana 334, st.2 KZ i krivično delo nanošenje teških telesnih povreda iz člana 121. Krivičnog Zakonika Republike Srbije. Pored ovih krivičnih prijava, nevladina organizacija koja se bavi taštitiom prava isopolono orijentisanih osoba Labris podigla je krivičnu prijavu zakrivično delo rasna i druga diskriminacija iz člana 387. Krivičnog Zakonika, jer je fizički napad i nasilje na učesnike i učesnice Queer Festivala bilo motivisano homofobijom i diskriminacijom prema osobama drugačije seksualne orijentacije.

Nesporno da se ljudska prava ostvaruju bez ikakve diskriminacije. Ustav Republike Srbije u svom članu 18. navodi da se odredbe o ljudskim pravima iz Ustava neposredno primenjuju. Pored toga, član 21. Ustava zabranjuje „svaku diskriminaciju“ po bilo kom osnovu i podvlači da svako ima pravo na „jednaku zakonsku zaštitu“. U skladu sa tim opštim načelima Ustava su i odredbe koje potvrđuju da građani imaju pravo na slobodu kretanja, mišljenja i izražavanja kao i slobodu mirnog okupljanja (članovi 39, 46. i 54. Ustava Republike Srbije). Onemogućavanje pripadnicima seksualnih manjina da ostvaruju svoja ustavom zajemčena prava ukazuju i na odgovornost države. Često se i u domaćim medijima pojavljivao govor mržnje prema istopolno orijentisanim osobama.

Predstavnici organizacija homoseksualaca navode da je organizovanje ovakvog skupa gotovo nemoguće u Srbiji, a sličan stav deli i Zaštitnik građana koji je u saopštenju javnosti povodom, „Dana ponosa“ ukazao na „stigmatizovanje“ LGBT populacije i naglasio da je sloboda mirnog okupljanja pravo koje se mora svakome omogućiti. On je pozvao nosioce javne vlasti da u svojim javnim istupima promovišu demokratske vrednosti u društvu. Zaključio je da će institucija Zaštitnika građana uvek stati na stranu LGBT populacije kad god su njena prava ugrožena. Ove godine i Lekarsko društvo Srbije je zvanično priznalo stav Svetske zdravstvene organizacije da istopolna seksualna orijentacija nije bolest.

6. Problemi romskih naselja -

Srbija je sredinom 2008. godine preuzela jednogodišnje predsedavanje „Dekadom inkluzije Roma 2005-2015.“ Kao prioritete za taj period postavila je unapređenje položaja Roma u oblasti obrazovanja, stanovanja, zdravstva i zapošljavanja.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava pokazalo je odlučnost države da reši ključne probleme Roma u Srbiji, kroz primenu mera afirmativne akcije i legalizaciju Romskih naselja. Upravo ovo se pokazalo je najveći izazov u praksi, jer pored problema svih romskih naselja koji je identičan: nema puteva, vodovoda, kanalizacije, električne mreže, često ni telefonskih linija, romske kuće uglavnom su podignute bez građevinske dozvole, kasnije ta naselja nisu legalizovana, a bez legalizacije ne može se dobiti nijedna dozvola za infrastrukturu kako za naselje, tako i za pojedinačna domaćinstva, javio se otpor građana u blizini čije lokacije su najavljena preseljenja Roma. Građani Batajnice, Zemuna i Ovče izrazili su svoj protest zbog odluka vlasti da se u njihove opštine izgrade lokacije za useljenje Roma iz nehygijenskih naselja. Prema izjavama Ljuana Koke, šefa sekretarijata za sprovođenje nacionalne strategije za Rome, u Srbiji postoji 600 romskih naselja u kojima živi oko 300.000 ljudi. Prema njegovim rečima, do sada je 14 opština u Srbiji odlučilo da počne izradu dokumentacije za romska naselja ali da se problem nehygijenskih naselja u Beogradu, gde ih ima najviše, ne rešava na pravi način, jer ne postoji jasna strategija. Program raseljavanja započeo je pre dve godine i u toku je oko 20 različitih projekta u oblasti socijalne zaštite i edukacije koji su neophodni za uključjenje Roma u društvo.

Upečatljivo nerešavanje položaja Roma iz naselja ispod mosta «Gazela» u Beogradu. Jedan od predloga bio je da se to naselje izmesti u predgrađe Beograda, Ovču. Taj

predlog je izazvao reakcije tamošnjih stanovnika koji potiču iz redova rumunske nacionalne manjine. Građani koji naseljavaju Ovču su se usprotivili ovakvom planu ukazujući na to da će preseljenjem romskih porodica izgubiti svoju nacionalnu osobenost (većina stanovnika Ovče je rumunske nacionalnosti) a da sama Ovča nema odgovarajuće infrastrukturne kapacitete da smesti toliki broj ljudi. Ovom prilikom su se pozivali na Ustav i ukazali da je njime zabranjena asimilacija. Međutim, ovakav strah je po svemu sudeći neopravdan. Tom prilikom su se oglasili i beogradski građanski branilac, kao i gradonačelnik Beograda, ukazujući da svi građani imaju slobodu kretanja i preseljavanja a da prava i slobode jedne nacionalne manjine ne smeju da ugrožavaju prava i slobode drugih etničkih zajednice.

Problem nije lako rešiv jer je romska populacija izložena konstantnoj ksenofobiji. Zbog toga je potrebna intenzivna saradnja države, civilnog društva i ostalih relevantnih institucija kako bi se rešavanjem životnih problema Roma postepeno došlo do integracije Roma u srbijansko društvo.

7. Presude za izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti -

Rasizam među fudbalskim huliganima nije strana pojava. Navijači FK Borac iz Čačka su u dva navrata pravili fašističke incidente i organizovali napade na tamnolute fudbalere njihovog kluba. Jednom su vređali i fizički napali tamnolute igrača koji je došao na probu u klub za koji navijaju, a sledeći put su za vreme održavanja prvenstvene utakmice uzvikivali niz rasističkih parola sa ciljem da se tamnolutom igraču Majku Tamvanjeri iz Zimbabvea stavi do znanja da nije poželjan u fudbalskom klubu čiji su oni navijači. Vređanje je pratila nedvosmislena rasistička koreografija. Naime, grupa navijača je nosila kapuljače „Kju-kluks klana“ a na delu tribine gde su se nalazili je bila okačena zastava Konfederacije juga SAD iz američkog građanskog rata.

Nakon pokrenutog krivičnog postupka Okružni sud u Čačku je, krajem oktobra, doneo presudu gde je za nekoliko učesnika u incidentu utvrdio postojanje krivične odgovornosti za krivično delo iz člana 317. KZ koje nosi naziv „Izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti“. Ishod krivičnog postupka su zatvorske kazne u u ukupnom trajanju od pet godina. Za napade i vređanja tamnolute fudbalera iz Gane, Opoku Solomona, oglaseni su krivim: Darko Obrenović (osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 18 meseci), Mladen Ikonić (osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 14 meseci), Milan Milosavljević (osuđen na kaznu zatvora u trajanju od deset meseci). Dragan Dragović je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 6 meseci zbog ometanja postupka (zastrašivanja svedoka).

Pred Okružnim sudom u Čačku se i drugi krivični postupak zbog istog krivičnog dela, a se radi o vidnom isticanju nacističkih simbola i vređanju bivšeg fudbalera Borca Majka Tamvanjere iz Zimbabvea. Biće veoma zanimljivo videti kako će se sud u ovoj situaciji ponašati jer je pitanje veoma važno za dalju primenu člana 317. Naime, važno je znati da li pod opseg ovog člana zakona može da se podvede i isticanje nacističkih simbola (kao što je nošenje belih kapuljača, autentičnog obeležja Kju Kluks Klana).

Presudu zbog krivično dela iz člana 317 KZ-a doneo je i Okružni sud u Novom Sadu kojom je osuđen Ivan Gundulić na godinu dana zatvora, zato što je auto-lakom na

novosadskim zidovima ispisivao grafite sa nacionalističkim i šovinističkim porukama uperenim protiv hrvatske, romske, mađarske i jevrejske manjine. Kazna će biti izvršena pod uslovom da ne ponovi isto ili slično delo u roku od 3 godine.

Pred sudovima najčešći postupci vezani za diskriminaciju upravo krivični postupci u kojima se optuženi terete da su izvršili krivična delo vezana za ksenofobiju i neonacizam. Upečatljivo je da su kazne često izrečene i ispod zakonskog minimuma, tako da se presude ne mogu tretirati kao adekvatne, s obzirom na cilj kazne i težinu izvršenih dela. Važno je napomenuti da je u nekim postupcima ispoljavanje rasizma imalo za posledicu i pretrpljeni strah i telesne povrede, ali sudovi bi svakako trebali da oštrije reaguju kada su u pitanju ova krivična dela zbog njihove prirode i uticaja na društvo sa vrlo negativnim posledicama.

Krivičnopravna zaštita je veoma usko postavljena. U dosadašnjoj sudskoj praksi je uočeno da se u slučajevima etnički motivisanih incidenata primenjuje član 317. (Izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti). Za osnovni oblik ovog krivičnog dela je zaprećena zakonska kazna od 6 meseci do 5 godina. U dvogodišnjem posmatranju sudskih postupaka uočili smo praksu izricanja uslovnih kazni i to najčešće u trajanju od 6 meseci (zakonski minimum). Uzimajući u obzir da je broj ovakvih incidenata u stalnom porastu i da se manifestuje na različite načine (od iscertavanja nacističkih simbola do fizičkih napada na pripadnike nacionalnih manjina), moralo bi se razmisliti od tome da li izrečene kazne zaista deluju na učinioce krivičnih dela.

Neadekvatnost krivične zaštite dovodi u pitanje postojanje ovog krivičnog dela i nameće potrebu za reformom krivičnog zakonodavstva koja bi omogućila strožije kažnjavanje učinilaca ovih krivičnih dela a sa druge strane i omogućila sistem alternativnih kazni koje bi zaista ostvarile svrhu i delovale pozitivno na učinioce. Primer kazne koju je izrekao Okružni sud u Novom Sadu je dobar korak u tom smeru. Naime, sudija je u slučaju mladića koji je iscertavao nacističke simbole, odlučio da, uz glavnu kaznu, izrekne i obavezu da osuđeni posećuje edukacije iz oblasti tolerancije i zabrane diskriminacije. Mišljenja smo da bi takva kazna pre ostvarila svrhu i smanjila broj učinilaca krivičnih dela, barem kad se radi o maloletnicima i mlađim punoletnicima.

8. Uloga zaštitinika građana -

Srbija je s obzirom tri nivoa na kojima funkcionišu zaštitnici građana zaokružila ovaj alternativni vid zaštite ljudskih prava. Prvi nivo je republički, drugi pokrajinski a

treći lokalni. Pritom, Republički ombudsman nije nadređen ostalima već se oni zajedno, kroz saradnju u okviru svojih nadležnosti, staraju o unapređenju ljudskih prava. Zaštita građana ovako organizovanom institucijom ombudsmana, pruža mogućnost da se na slučajeve diskriminacije reaguje na svim nivoima i može uz dobru saradnju građana, zaštitnika i javne vlasti značajno doprineti borbi protiv mržnje i ksneofobije.

Zakonom o lokalnoj samoupravi je još 2004. godine uvedena funkcija zaštitnika građana za teritoriju jedinice lokalne samouprave. Lokalni ombudsman je ovlašćen da kontroliše poštovanje prava građana, utvrđuje povrede učinjene aktima, radnjama ili nečinjenjem organa uprave i javnih službi ako se radi o povredi propisa i opštih akata jedinice lokalne samouprave. O uočenim nepravilnostima u radu, on (ona) informiše upravu, skupštinu lokalne samouprave i javnost. Pored toga, daje preporuke i kritike. Organi lokalne samouprave su dužni da lokalnom ombudsmanu daju sve informacije koje su bitne za obavljanje funkcije. Dikcija zakonske odredbe koja reguliše status lokalnog ombudsmana je takva da njeno uvođenje zavisi od volje organa (skupštine) lokalne samouprave. Naime, radi se o fakultativnom organu tako da lokalne samouprave nisu obavezne da pristupe izboru lokalnog zaštitnika građana. Pored toga, pitanja nadležnosti, ovlašćenja, načina postupanja, izbora i prestanka funkcije se uređuju Statutom jedinica lokalne samouprave ili drugim opštim aktom. Do sada je mogućnost formiranja ove institucije iskoristilo 10 jedinica lokalne samouprave. Među njima su i gradovi Beograd, Niš, Kragujevac, Subotica i Sombor.

Na nivou Autonomne pokrajine Vojvodine je ustanovljen i pokrajinski ombudsman sa sedištem u Novom Sadu a sa kancelarijama u Pančevu i Subotici. Pokrajinski ombudsman je nazavisan i samostalan organ Autonomne Pokrajine Vojvodine koji se stara o zaštiti i unapređivanju ljudskih prava i sloboda. Ombudsman pomaže građanima kada pokrajinski ili opštinski organi uprave, kao i drugi organi i organizacije koji obavljaju javne poslove, a čiji je osnivač pokrajina ili opština na teritoriji AP Vojvodine, ne poštoju propisani postupak, neopravdano dugo vode postupak, pogrešno primenjuju propise, ne izvršavaju donete odluke ili uskraćuju tražene informacije. Pokrajinski ombudsman može delovati saminicijativno po službenoj dužnosti ili po prijavi građana.

Zaštitnik građana na republičkom nivou je funkcionalan od 2007. godine. Zakon o zaštitniku građana predviđa da Zaštitnik građana ima četiri zamenika, koja su izabrana u oktobru 2008. Zamenici zaštitnika građana specijalizovani su za pet oblasti - zaštita prava lica lišenih slobode, prava pripadnika nacionalnih manjina, prava deteta, ravnopravnost polova i prava osoba sa invaliditetom. U skupštinskoj proceduri je Zakon o Zaštitniku prava deteta koji predviđa samostalnog zaštitnika prava dece, a Nacionalna organizacija osoba sa invaliditetom zatražila je posebnog zamenika za pitanja osoba sa invaliditetom.

U svakom slučaju, vrlo je važno da se institucija ombudsmana u Srbiji ustaljuje i da građani Srbije mogu da računaju na još jednu stabilnu instituciju prilikom traženja zaštite od diskriminacije.

9. Zakoni protiv diskriminacije -

Za uspešni borbu protiv diskriminacije neophodni su dobri zakoni. Usvojen je Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom ali Srbiji još uvek nedostaje Zakon o zabrani diskriminacije, uprkos činjenici da je bilo dva predloga, i Zakon o ravnopravnosti polova, a to su veoma važni zakoni i u procesu pridruživanja Evropskoj uniji.

Krajem 2008. godine od strane Ministarstva za rad i socijalnu zaštitu, Ministarstva za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Programom za razvoj Ujedinjenih nacija u Srbiji i Koalicijom protiv diskriminacije, predstavljen je novi, treći po redu model Zakona protiv diskriminacije. Iako se na antidiskriminacionom zakonu radi od 2004. godine, i pored toga što je jedan predlog bio upućen u skupštinsku proceduru, do njegovog usvajanja nije došlo.

Novi model zakona predviđa uvođenje poverenika koji bi mogao da pokreće postupke protiv organa ili osoba osmnjičenih za diskriminaciju, a ostaje i mogućnost podnošenja građanske tužbe. Zbog učinjene diskriminacije u prekršajnom postupku mogu biti izricane novčane kazne od 10.000 do 100.000 dinara, a jedna od mogućih sankcija je i javno objavljivanje onoga koje je kriv za diskriminaciju.

Srbija je jedina zemlja u regionu kojoj nedostaje Zakon o ravnopravnosti polova koji treba da obezbedi ženama jednake mogućnosti u svim segmentima. Model ovog zakona izrađen je od strane Ministarstva za rad i socijalnu zaštitu i nakon javne rasprave i najavljeno je njegovo skoro usvajanje.

